

**Delredovisning av uppdrag om kvalitetsförbättrande insatser
för gymnasieskolans yrkesutbildningar mm, 1999-12-16
(U1999/4469/S),**

Utveckling av modeller för programinriktat individuellt program.

2001-02-14

INLEDNING OCH UPPDRAG	2
BAKGRUND.....	2
ÖVERVÄGANDEN INFÖR GENOMFÖRANDET AV UPPDRAGET	3
ARBETET UNDER VERKSAMHETSÅRET 2000	5
Kartläggning av IV/PRIV.....	5
Urval av PRIV- skolor	5
PLANERAT ARBETET UNDER 2001 – 2002	7
Spridning av modeller.....	7
Kompetensutveckling	7
BILAGA 1	10
Kartläggning av IV/PRIV.....	10
<i>Elevfakta.....</i>	<i>10</i>
<i>Individuella programs (inklusive PRIV, IVIK och IVLL) mål, organisation och personal</i>	<i>11</i>
<i>IV förutom PRIV.....</i>	<i>12</i>
<i>PRIV</i>	<i>13</i>
<i>Möjligheter och svårigheter.....</i>	<i>14</i>

2001-02-14

INLEDNING OCH UPPDRAG

I regleringsbrevet för 2000 fick Skolverket i uppdrag att genomföra kvalitetsförbättrande insatser i gymnasieskolan bl. a för det individuella programmet. *...I syfte att utveckla det individuella programmets verksamhetsformer och ge förutsättningar för fler elever att gå över till samt fullfölja studier på ett nationellt eller specialutformat program, föreslog regeringen i propositionen Vissa skolfrågor m. m. (1998/99:110) att utbildning inom det individuella programmet, som särskilt inriktas mot ett nationellt eller specialutformat program (PRIV), bör erbjudas eleverna, samt vara sökbar. För att i en startfas stödja och stimulera utvecklingen av PRIV, skall skolhuvudmännen inbjudas att delta i ett utvecklingsprojekt som syftar till att ta fram olika modeller för hur PRIV kan organiseras. En viktig del i utvecklingsprojektet blir för Statens Skolverk att sprida modeller och exempel på undervisning och lärande som arbetas fram under projekttiden.*

BAKGRUND

I regeringens skrivelse 1996/97, Utvecklingsplan för förskola, skola och vuxenutbildning – kvalitet och likvärdighet, gör regeringen bl.a. den bedömningen att gymnasieskolan inom ramen för det individuella programmet bör kunna erbjuda en utbildning som förenar undervisning i vissa grundskolekurser, vissa gymnasiekurser och en yrkesinriktad praktik – praktikprogrammet.

Inom Utbildningsdepartementet tillkallades i oktober 1997 en arbetsgrupp (U1997:H) vars uppdrag bl.a. var att utarbeta förslag till hur ett praktikprogram kan organiseras inom ramen för gymnasieskolans individuella program.

Arbetsgruppen föreslog i sin rapport till regeringen (Ds 1998:27) att kommunerna så långt som möjligt bör erbjuda eleverna sökbara programinriktade individuella program (PRIV). Syftet med PRIV skall enligt arbetsgruppens förslag vara att förbereda eleverna för studier på ett nationellt eller specialutformat program och ge dem möjlighet att, samtidigt som de utifrån behov läser behörighetsgivande ämnen, följa kurser från det nationella programmet. De praktiska momenten skall främst utgöras av APU. Meningen är således att eleverna under sina studier på PRIV skall komma en bit på väg in i ett nationellt program.

Arbetsgruppen valde namnet programinriktat individuellt program istället för praktikprogram därför att arbetsgruppen under arbetets gång förstått att det senare namnet i skolorna uppfattades som att ett nytt lärlingsprogram inrättades med enbart praktik.

2001-02-14

I regeringens skrivelse 1998/99, Utvecklingsplan för förskola, skola och vuxenutbildning- Samverkan, ansvar och utveckling, slår regeringen fast att *"Kvaliteten på det individuella programmet är gymnasieskolans verkliga utmaning och undervisningen på programmet är avgörande för gymnasieskolans måluppfyllelse i sin helhet. Utan ett individuellt program som håller god kvalitet och som möter elevernas behov och förutsättningar, blir inte målet en gymnasieskola för alla verklighet"* (sid. 74).

Regeringen föreslog i propositionen 1998/99:110 Vissa skolfrågor m.m. att det individuella programmets huvudsyfte skall förtydligas, nämligen att förbereda eleverna för att övergå till ett nationellt eller specialutformat program. Fr.o.m. 1 juli 2000 gäller följande:

*Ett individuellt program skall först och främst förbereda elever för studier på ett nationellt program eller ett specialutformat program.
Ett individuellt program kan*

- 1. särskilt inriktas mot studier på ett nationellt eller specialutformat program (programinriktat individuellt program),*
- 2. göra det möjligt för ungdomar att genom lärlingsutbildning förena en anställning som syftar till yrkesutbildning med studier av vissa ämnen i gymnasieskolan, och*
- 3. möta elevers speciella utbildningsbehov,*

Ett individuellt program som är av sådant slag som avses i första stycket kan utformas för en grupp elever.

Ett programinriktat individuellt program skall utformas för en grupp elever.

Utbildningen på ett individuellt program skall följa en plan, som skall fastställas av styrelsen för utbildningen... (Skollagens 5 kap. Gymnasieskolan §4 b)

Även gymnasieförordningens lydelse ändrades så att det blev möjligt att sätta betyg på grundskoleämnena i gymnasieskolan: *...En elev som genom studier på ett individuellt program fått betyg i ett ämne i grundskolan har rätt att få ett nytt slutbetyg från grundskolan. Rektorn i gymnasieskolan skall utfärda det nya slutbetyget. (Gymnasieförordningen 7 kap. 8§)*

ÖVERVÄGANDEN INFÖR GENOMFÖRANDET AV UPPDRAGET

Ovannämnda arbetsgrupp konstaterade i sin departementsskrivelse att kvaliteten på de individuella programmen i kommunerna varierade. De

2001-02-14

kommuner som medvetet satsat resurser på arbetet för att utforma de olika programmen efter elevernas behov och önskemål når goda resultat och eleverna trivs med sin utbildning. Arbetsgruppen erfor också att eleverna efterfrågade mer struktur i studierna på IV för att bättre kunna se nyttan.

Det individuella programmet (IV) är gymnasieskolans tredje största program och fortsätter att öka i storlek. 1999 började ca 94 000 elever i gymnasieskolan. Av dessa gick cirka 8400 direkt från grundskolan till IV. Av IV:s drygt 17 000 elever kom alltså hälften från nationella eller specialutformade program. Efter ett år på IV återfinns cirka 6000 av de elever som kom direkt från grundskolan på ett nationellt program.

Bakgrunden till Skolverkets ställningstagande att i uppdraget innefatta hela det individuella programmet är bl. a. den kunskap som erhöles i de kvalitetsgranskningar som Skolverket genomförde under våren 2000. Där framkom att IV är ett program som har låg status både hos eleverna i grundskolan och hos elever på gymnasieskolans nationella program. När elever väl börjat på IV trivs de dock. Skolverket har hittills haft mycket begränsad kunskap om innehållet i de olika individuella program som finns ute på landets gymnasieskolor. I samband med ovanstående regeringsuppdrag om PRIV beslöt Skolverket därför att medel skulle avsättas för att förbättra kvaliteten även på de individuella program som inte kan betecknas som PRIV. För att få en kartläggning av innehållet i kommunernas individuella program och i vilken utsträckning PRIV förekommer som alternativ, genomfördes en enkätundersökning under senare delen av hösten 2000.

Utifrån målsättningen att höja kvaliteten på de individuella programmen planerar Skolverket olika insatser för IV. En insats är att skriva ett programhäfte i samma serie som de programhäften som färdigställts för de nationella programmen. Programhäftet kommer att innehålla artiklar som förklarar varför IV finns, vilka beslut som tagits av riksdag och regering, vilka bestämmelser som finns i skollag och förordning, forskning om IV samt lärande exempel. IV-häftet skall spridas på olika konferenser, nationella och regionala, dit de som arbetar på det individuella programmet kommer att inbjudas.

En annan insats är att erbjuda kommunerna fortbildningskurser i form av högskolekurser. Dessa utarbetas av ett antal universitet/högskolor under våren 2001. Dessa kurser skall erbjudas alla IV-lärare och inte bara till de som arbetar med PRIV (se nedan).

2001-02-14

ARBETET UNDER VERKSAMHETSÅRET 2000

Under våren 1999 och 2000 studerades grundskolors arbete med ämnena svenska, svenska 2, matematik och engelska, eftersom godkänt i dessa ämnen krävs för att elever skall vara behöriga att söka till ett nationellt eller specialutformat program. Anledningen var att regeringen gav Skolverket i regleringsbrevet för 1999 i uppdrag att *"följa vilka konsekvenser de nya behörighetsreglerna till gymnasieskolan har fått, hur verksamheten i grundskolan har påverkats, hur kommunerna har följt upp elever som inte klarat behörighetsreglerna, omfattningen vad gäller antalet elever med ofullständigt slutbetyg samt vad eleverna erbjuds för alternativa studier t.ex. inom ramen för det individuella programmet."*

I samband med delredovisningarna av detta uppdrag visade det sig att antalet elever som ej blivit behöriga till nationella program ökat och att därmed antalet elever på det individuella programmet ökat (Dnr 2000:02255)

Kartläggning av IV/PRIV

Som ett led i kartläggningen av IV- och PRIV - verksamheten i landet skickades under hösten 2000 en enkät ut till den programansvarige för det individuella programmet vid varje skolenhet. Resultaten från enkätstudien har utgjort underlag för det vidare arbetet med att utveckla det individuella programmet. I bilaga 1 ges en sammanfattande redovisning av enkätresultaten. En utförligare rapport håller på att sammanställas och kommer att redovisas senare.

Enkäter skickades ut till 377 skolor. Drygt 80 % svarade. Enligt Skolverkets statistik fanns totalt drygt 17 000 elever inskrivna på IV den 15 oktober 2000. Endast 8 366 av eleverna kom direkt från grundskolans år 9.

2 490 elever fanns på PRIV den 15 oktober, enligt enkätsvaren. Andelen PRIV-elever är alltså endast 14,4 % av samtliga IV-elever. I genomsnitt sökte 64 % av eleverna som studerade på IV och 62 % av eleverna som studerade på PRIV vidare till nationellt program. Andra siffror visar dock att mindre än 50 % av alla IV-elever går vidare till nationellt program. Siffror för endast PRIV finns inte. IV lyckas alltså få elever att bli behöriga till ett nationellt eller specialutformat program, men eleverna kommer ändå inte in på dessa bl. a. beroende på för låga meritvärden.

De flesta PRIV är inriktade mot yrkesinriktade program. Vanligast är barn- och fritidsprogrammet och fordonsprogrammet. Det framkom också i enkätstudien att PRIV -eleverna har betydligt mer teoretisk undervisning och mindre praktik än övriga IV -elever.

2001-02-14

De vanligaste orsakerna till att elever på individuella program inte går vidare till nationella program är enligt skolorna bristande motivation hos eleverna, att eleverna inte har som mål att studera vidare eller har sociala problem. Få skolor berör orsaker inom arbetsprocessen på det egna individuella programmet. Många skolor anser att de lyckats bra med att stärka elevernas självförtroende, fått dem att trivas, ökat deras motivation och närvaro, samt fått dem till att ha en positiv inställning till skolan.

Urval av PRIV- skolor

Skolverket har på olika sätt informerat skolor om möjligheten att vara med i utvecklingen av PRIV. Ett stort antal skolor har anmält intresse.

I enkäten ställdes frågor rörande skolornas PRIV-verksamhet; inriktningar (program), antal elever, övergång till nationellt program etc. Efter en analys av enkätsvaren och med beaktande av intresseanmälningarna gjordes en första gallring. De preliminärt utvalda skolorna presenterades för Skolverkets avdelning för analys och stöd, som fick föra in sin "lokalkännedom" i urvalet. Projektgruppen har också genomfört besök i Helsingborg, Malmö och Norrköping i syfte att skapa en bild av större kommuners organisation av verksamheten.

Urvalskriterier inför slutliga urvalet var:

- Representativt urval av stora – små kommuner, glesbygd – storstad och geografisk spridning,
- Förhållandet mellan teori och praktik,
- Så många olika programinriktningar som möjligt inom PRIV,
- Enskilda undervisningsgrupper/integrering i nationella program,
- Andelen elever som går vidare till nationellt program.

19 skolor har utifrån dessa kriterier valts ut:

Hjalmar Lundbohmsskolan, Kiruna.	Tullengymnasiet, Borås.
Liljaskolan, Vännäs.	De la Gardieskolan, Lidköping.
Nolaskolan, Örnsköldsvik.	Centr. förv. samt en skola, Göteborg.
Polhemsskolan, Gävle.	Centr. förv. samt Hagagymnasiet, Norrköping.
Säveskolan, Gotland.	Väggaskolan, Karlshamn.
Farsta gymnasium, Stockholm.	Centr. förv. samt Mölledalsskolan, Malmö.
Kvarnskolan, Järfälla.	Centr. förv. samt Nicolaiskolan, Helsingborg.
Sågbäcksgymnasiet, Huddinge.	Sydsvenska gymnasieförbundet, Ystad.
Virginska skolan, Örebro.	Gymnasieskolan, Klippan.
Lindeskolan, Lindesberg.	

2001-02-14

Övriga skolor som anmält intresse kommer att inbjudas att delta i det elektroniska nätverk som ska startas i nära anslutning till webbplatsen "Skola - arbetsliv" på Skolverkets hemsida.

PLANERAT ARBETET UNDER 2001 – 2002

Spridning av modeller

De modeller som lyfts fram i projektet kommer att presenteras på fyra regionala konferenser, som också är tänkta som mötesplatser för spridning av exempel på alternativa sätt att organisera yrkesutbildning. Modellerna syftar till att tjäna som förebilder för fortsatt utvecklingsarbete. De skolor som valts ut att delta i projektet, kommer att få presentera sina arbetssätt vid dessa konferenser. Efter konferenserna får de inbjuda till "öppet hus" vid två tillfällen. Syftet är att öka spridningseffekten av de lärande exemplen och stimulera bildandet av nätverk mellan skolor och kommuner i regionen. De nitton utvecklingsskolorna kommer att erbjudas ekonomiskt stöd av Skolverket.

På den nya webbplatsen *Skola – arbetsliv* kommer erfarenheterna från de utvalda skolorna att spridas efterhand som de fyra konferenserna genomförs. Webbplatsen ska även ge möjlighet för skolor att få information om var man kan hitta skolor som arbetar med PRIV. I korthet beskrivs organisation och arbetssätt. Detta är tänkt att stimulera till ökade kontakter mellan olika skolor och kommuner. Skolor som själva vill presentera spännande och nyskapande arbetssätt har möjlighet att skicka in sitt material till redaktionen för publicering på webbplatsen.

Kompetensutveckling

För att stimulera utvecklingen av individuella programmet har Skolverket också beslutat att erbjuda ett antal universitet och högskolor medel att utveckla kurser för lärare och annan personal, som arbetar med individuella program. Kurserna ska syfta till att öka personalens kompetens inom områden som är viktiga för utvecklingen av det individuella programmet. Representanter från alla landets universitet och högskolor bjöds därför in till en diskussion om vilka möjligheter och vilket intresse som fanns för att utveckla sådana kurser.

Vid en konferens den 5 december 2000 diskuterades lämplig kursuppläggning. 13 av de inbjudna högskolorna och universiteten deltog. Under dagen presenterades en rad olika intressanta idéer och upplägg.

Mycket fokuserades på vilken form kursen skulle ha. En idé var att kursdeltagarna i så kallade "peer reviews" skulle utvärdera varandra som jämlingar och så komma till insikt om sin egen praktik och därefter utveckla

2001-02-14

denna. En liknande idé var att man som deltagare i kursen skulle få tillfälle att reflektera över sin egen praktik, att problematisera sitt eget arbete, för att sedan kunna utveckla detta. Deltagarna skulle tillåtas att själva komma in med förslag till fördjupning. Detta skulle man sedan arbeta med i projektform under handledning. Denna form sågs som nödvändig eftersom lärare och lärarlag och olika skolor, befinner sig i skilda situationer, har olika kompetens och olika behov.

Vad gäller kursens innehåll framfördes också en rad idéer. Kopplingarna teori – praktik, betyg – individuella erfarenheter och elevens hälsa – studieresultat ansågs värda att studera. Idéer om kurser där man låter pedagogik och socialt arbete möta varandra, innehåll om mötet med eleven och olika förhållningssätt till eleven samt samverkan med andra yrkesgrupper framfördes. Även funktionshinderns inverkan på lärande kom upp.

Efter denna sammankomst meddelade nio av universiteten och högskolorna sitt intresse att utveckla kurser. De åtog sig att utveckla ett förslag till kurs om 5 högskolepoäng för kompetensutveckling av lärare och annan personal, som arbetar med gymnasieskolans individuella program. Den 15 februari hade alla skickat in sina förslag och fick vardera 25 000 kronor i utvecklingsbidrag av Skolverket.

Om Skolverket beslutar att upphandla ett kursförslag ska högskolan/universitetet lämna sin kursbeskrivning till Skolverket som sedan publicerar den på Skolverkets hemsida. Beskrivningen ska innehålla en kortfattad redogörelse av mål, innehåll, utformning och tidpunkter för kompetensutvecklingen. Högskolan/universitetet står för marknadsföring och information till skolor, kommuner och landsting. Kurserna beräknas bli genomförda under 2001 – 2002.

Till de skolhuvudmän som skickar lärare och annan personal till kursen, kommer Skolverket att lämna ett bidrag på cirka 5000 kronor per deltagare, att användas som betalning till kursanordnaren. Antalet deltagare per skola som skolhuvudmännen får bidrag för, kommer att begränsas på något sätt. Efter genomförd kurs ska högskolan genomföra och redovisa en utvärdering av fortbildningen till Skolverket.

Arbetet med PRIV och arbetet med yrkesutbildningar är uppdelat på två olika projekt men har många beröringspunkter, både vad gäller arbetssätt, innehåll och målgrupp. Inom båda projekten arbetar man med lärande exempel och spridning av dessa. Spridningen sker genom samma kanaler, konferenser och webbplatsen *Skola – arbetsliv*.

En referensgrupp bestående av arbetsmarknadens parter är gemensam för de båda projekten. Förhoppningsvis kommer denna referensgrupp under det

2001-02-14

kommande året att få och vilja ha en mer aktiv roll i arbetet med de utvecklingsprojekt som kommer att bedrivas på de utvalda PRIV- skolorna.

Båda projekten arbetar också med kompetensutveckling av lärare. I många fall är det samma målgrupp; lärare som arbetar med PRIV och/eller yrkesinriktade program. Slutligen så strävar båda projekten efter att få till stånd nätverk – eller mötesplatser – där de som arbetar med individuella program eller yrkesinriktade program kan träffas för att diskutera och utveckla sin verksamhet. Båda projekten kommer också att dokumentera de lärande exemplen och att utvärdera arbetet med regeringsuppdraget.

2001-02-14

Bilaga 1

Kartläggning av IV/PRIV

En enkät skickades ut till den programansvarige för det individuella programmet i varje skolenhet, 377 stycken. Drygt 80% besvarade enkäten. En utförlig rapport med siffror från enkäten håller på att sammanställas.

Elevfakta

Enligt Skolverkets statistik fanns i oktober 1999 totalt 17 045 elever i gymnasieskolans år 1 på individuella program. Utifrån Skolverkets koder återfanns på IV/PRIV (ej IVIK och IVLL) 15 320 elever. Någon särskild kod för PRIV finns inte. Av dessa 15 320 elever var totalt 10 501 nybörjare i gymnasieskolan. 8 366 kom direkt från grundskolans år 9. 6 544 stycken elever var alltså inte nybörjare i gymnasieskolan. På IV (ej IVIK och IVLL) återfanns 5 977 icke-nybörjare och 9 343 nybörjare, varav 7 956 kom direkt från år 9 i grundskolan.

Tab. 1. Elever i år 1 på individuella program 15 oktober 1999

IV/PRIV			IVIK			IVLL		
År 9	Ny. ej 9	Ej ny.	År 9	Ny. ej 9	Ej ny.	År 9	Ny. ej 9	Ej ny.
7 956	1 387	5 977	379	746	560	31	2	7
15 320			1 685			40		
17 045								
(14,5 % av totala antalet elever i gymnasieskolans år 1)								

Källa: *Elevströmmar till och från gymnasieskolan – en uppdatering* (s. 33f. tab. 22 – 24).

Definition av IVIK (introduktionskurs för invandrare) och IVLL (lärlingsutbildning).

Av de elever som gick ut grundskolan 1999, 96 647 stycken, var 89,9% (86 861 stycken) behöriga och 10,1 % (9 786 stycken) inte behöriga, till gymnasieskolans nationella eller specialutformade program. Av de behöriga återfanns 1665 elever på individuella program, varav 1642 på IV/PRIV (ej IVIK och IVLL). Detta var cirka 20 % av de elever som gick direkt från grundskolan till IV det året.

Enligt skolornas enkätsvar fanns det totalt 17 314 elever inskrivna på det individuella program den 15 oktober 2000. Av dessa har man angivit att 7 070 kom direkt från grundskolans år 9 och att 6 325 av dessa elever var obehöriga. På IV fanns det 12 232 elever varav 5 241 kom från år 9, och på PRIV fanns 2 490 elever varav 1280 kom från år 9. Andelen PRIV-elever är alltså endast 14,4 % av samtliga elever på individuella program enligt skolornas uppgifter.

2001-02-14

I genomsnitt sökte enligt skolornas svar 64 % av eleverna som studerade på IV föregående läsår vidare till ett nationellt program. Vid 25 skolor sökte 100 % av eleverna vidare till nationellt program. Vid 5 skolor sökte ingen vidare.

En kontroll av vad de elever som kom direkt från år 9 i grundskolan till IV hösten 1998 (7 404 elever), gjorde hösten 1999, visar att endast 3 521 elever (47,6 %) då återfanns på ett nationellt program, 2 966 stycken (40,1 %) var kvar på IV och 917 elever (12,4 %) återfanns över huvud taget inte i gymnasieskolan. En preliminär slutsats av detta är att IV lyckas få elever behöriga till nationella program men att dessa inte kommer in på grund av för låga meritvärden, eller hoppar av dessa efter en kort tid.

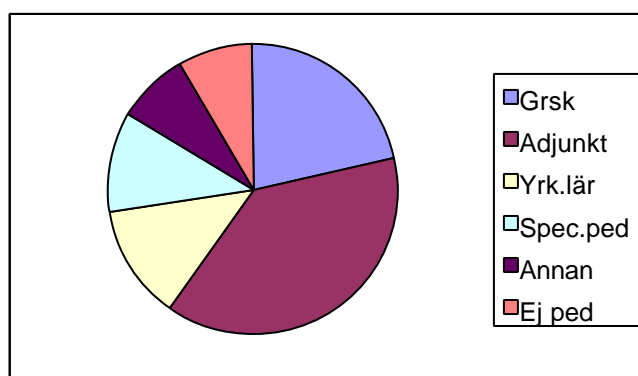
Individuella programs (inklusive PRIV, IVIK och IVLL) mål, organisation och personal

Något färre än 40 % av skolorna i enkätstudien har angivit att IV (inklusive PRIV, IVIK och IVLL) omnämns i kommunens skolplan. Mer än två tredjedelar av skolorna har svarat att de har lokala mål för IV på skolan. Det skolorna angivit som de viktigaste målen med IV är att stärka elevens självförtroende, att utveckla elevens sociala kompetens och att eleverna ska uppnå behörighet till nationellt program. Det är vanligare att skolan anger social kompetens och självförtroende som viktigare mål att nå än målet att uppnå behörighet till nationellt program.

Drygt 70 % har svarat att IV på skolan är integrerat med den övriga gymnasieverksamheten, framförallt administrativt och lokalmässigt. Endast cirka 60 % upplever dock att IV är en integrerad del av den dagliga verksamheten i gymnasieskolan. Nästan 10 % av skolorna har enbart det individuella programmet.

De lärare som jobbar på det individuella programmet är bara till en del integrerade i verksamheten i andra program. De flesta som undervisar på individuella program är adjunkter, grundskolelärare och/eller specialpedagoger. Övervägande del av den undervisande personalen har någon form av pedagogisk utbildning. Stora skolor har specialpedagoger i betydligt större utsträckning än mindre.

2001-02-14

Figuren visar vilken utbildning de som undervisar på det individuella programmet har

På stora gymnasieskolor är det vanligt att skolorna själva sätter betyg eller anställer grundskolelärare då grundskolebetyg ska utfärdas. Små gymnasieskolor samarbetar ofta med grundskolor. Skolor som anställer grundskolelärare för utfärdande av grundskolebetyg har betydligt högre antal sökande till nationellt program än övriga (70 %) enligt fråga 11 i enkäten. Det verkar dock inte göra någon skillnad för övergången från IV till nationellt program om man har grundskolelärare anställda eller inte. Detsamma gäller för specialpedagoger.

IV förutom PRIV

Eleverna på IV (ej PRIV, IVIK eller IVLL) tillbringar i genomsnitt mellan 22 och 35 timmar per vecka i skolan. Ju mer praktik eleverna har, ju högre timtal per vecka har de. Vad gäller fördelningen i tid mellan teori och praktik enligt enkäten, så har cirka 15 % av eleverna enbart praktik. 15 % har endast en fjärdedel teori. 25 % av eleverna har lika mycket praktik som teori. Drygt 40 % av eleverna har mer än tre fjärdedelar teori. Eleverna inom de IV som ej omfattar PRIV har betydligt mindre teoretisk undervisning än PRIV-eleverna.

Tab. 2. Fördelningen mellan teori och praktik inom IV utom PRIV, IVIK o. IVLL.

Fördelning mellan teori och praktik.	Andel elever
Endast teori	32 %
$\frac{3}{4}$ teori och $\frac{1}{4}$ praktik	11 %
$\frac{1}{2}$ teori och $\frac{1}{2}$ praktik	24 %
$\frac{1}{4}$ teori och $\frac{3}{4}$ praktik	17 %
Endast praktik	16 %
Totalt	100 %

Källa: Fråga 22.

2001-02-14

Den stora merparten (85 %) av skolorna har IV-elever som undervisas i svenska, engelska och matematik. Andelen elever som läser dessa ämnen på grundskolenivå är 35 % i svenska, 5 % i svenska som andra språk, 38 % i engelska och 40 % i matematik. Även undervisning på gymnasienivå anordnas i dessa ämnen dock i betydligt mindre omfattning och med elevandelar på omkring 10 %.

PRIV

Det förekommer stora variationer inom det som redovisas som PRIV i kommunerna. Allt från kommuner som redovisar att man har PRIV enligt de anvisningar som finns i lag och förordning, till kommuner som tagit in elever på individuellt program men som helt och hållet låter dem följa undervisningen på det nationella programmet. I vissa kommuner studerar eleverna i sammanhållna grupper under hela utbildningen, medan man i andra kommuner har PRIV-eleverna i särskilda grupper endast i de behörighetsgivande ämnena. Övergången till nationellt program kan också se olika ut. Antingen får eleven söka till nationellt program efter ett år på PRIV, eller så garanteras eleven plats på nationellt program, förutsatt att den individuella studieplanen följts och behörighet uppnåtts. I vissa fall har eleven möjlighet att tas in direkt på det nationella programmets årskurs två. I ytterligare andra fall går eleven hela sin gymnasietid på PRIV och får då, beroende på resultat, slutbetyg antingen från det individuella eller det nationella programmet.

Enligt enkätsvaren sökte 62 % av eleverna som studerade på PRIV föregående läsår vidare till ett nationellt program.

De vanligast förekommande programinriktningarna inom PRIV är barn- och fritidsprogrammet följt av fordonsprogrammet. Övriga vanliga programinriktningar är byggprogrammet, handels- och administrationsprogrammet, hotell- och restaurangprogrammet, industriprogrammet och omvårdnadsprogrammet. De flesta programinriktade individuella programmen är inriktade mot yrkesinriktade program.

62 % av skolorna (med 76 % av eleverna), som erbjuder PRIV, anger att man anordnar särskilda undervisningsgrupper för PRIV- eleverna. I vissa fall kan det röra sig om helt egna klasser, och i andra om särskilda grupper i enstaka ämnen. Det är vanligare att större skolor har särskilda grupper för PRIV-elever än mindre skolor.

55 % av eleverna på PRIV har mer än hälften av sin undervisning på gymnasienivå. PRIV-eleverna befinner sig i skolan i genomsnitt i 23 timmar per vecka. Väldigt få elever har enbart praktik. 8 % av eleverna har 75 % praktik eller mer. 65 % av eleverna har 75 % teori eller mer och cirka en

2001-02-14

tredjedel av eleverna har hälften eller drygt hälften av sin undervisning i form av praktik.

Tab. 3. Fördelningen mellan teori och praktik för elever som studerar PRIV

Fördelning mellan teori och praktik.	Andel elever
Endast teori	34 %
$\frac{3}{4}$ teori och $\frac{1}{4}$ praktik	31 %
$\frac{1}{2}$ teori och $\frac{1}{2}$ praktik	28 %
$\frac{1}{4}$ teori och $\frac{3}{4}$ praktik	7 %
Endast praktik	1 %
Totalt:	~ 101 %

Källa: Fråga 18.

För över 80% av eleverna på PRIV är praktiken ämnesintegrerad. De elever som inte har ämnesintegrerad praktik sökte i betydligt högre grad vidare till nationellt program än de som har ämnesintegrerad praktik, 81 % mot 62 %. Detta behöver dock inte betyda att den ämnesintegrerade praktiken är dålig utan kan istället innebära det som påpekats ovan, att elever som följer ett PRIV som är integrerat i det nationella programmet inte behöver söka utan skrivs över direkt. För cirka 56 % av PRIV-eleverna skiljer sig praktiken inte från praktiken på de nationella programmen, medan den gör det för en tredjedel av eleverna. För de senare har skolorna angivit att kraven är lägre och att den är mindre utbildningsinriktad.

Möjligheter och svårigheter

En av de vanligaste orsakerna till att elever på individuella program (inklusive PRIV, IVIK och IVLL) inte går vidare till ett nationellt eller specialutformat program är enligt skolorna bristande motivation hos eleverna. Att de sista åren på grundskolan utvecklas till en transportsträcka för att nå behörighetskraven nämns i några fall som orsak till låg motivation för studier. En stor diskrepans kan noteras mellan vad studierna på det individuella programmet erbjuder och vad eleverna som hamnar där vill, eller har intresse av, att studera. Omfattande brister i elevernas förkunskaper anges också som orsak. Det är antagligen så att skolorna här har angett orsaker till att eleverna inte blir behöriga till de nationella programmen.

50 skolor av 292 svarande, anger att alla elever inte har som mål att studera vidare på ett nationellt eller specialutformat program. Många framhåller att eleverna vill ha och får arbete. I 48 fall anges att eleverna stannar kvar på IV p.g.a. någon form av valproblem. Det påpekas bl.a. att meritvärdet, trots behörighet, kan vara för lågt. I några fall vill inte eleven lämna hemkommunen

2001-02-14

för studier och i andra har de inte någon bestämd uppfattning om vad de vill studera. Detta anses ha att göra med bristande självförtroende och oförmåga att ta eget ansvar.

I cirka en tredjedel av svaren hänvisas till sociala problem. Dessa har troligtvis redan i grundskolan lett till att eleverna inte uppnått målen i behörighetsämnen. Närliggande orsaker är psykisk och fysisk ohälsa hos eleverna. Annat som berör hemmiljön är bristande stöd från föräldrarna och avsaknad av studietraditioner i hemmet. Ungefär 40 skolor har angett orsaker med koppling till studiemiljön. En bild som framträder är att de nationella programmen inte lockar eller rent av avskräcker vissa elever. Ett fåtal skolor pekar på inlärningssvårigheter hos eleverna.

Fyra skolor berör orsaker inom arbetsprocessen på det egna individuella programmet. Någon skola hänvisar till brist på resurser, dels för handledning, dels för kontinuerlig uppföljning, vägledning och stöd, samt ökande elevantal. Någon annan nämner brister i inlärningsprocessen.

Skolorna fick även nämna tre saker man ansåg att man lyckats bra med. Det vanligaste är att skolorna anser att de lyckats stärka elevernas självförtroende, fått dem att trivas, ökat deras motivation och närvaro, samt fått dem till att ha en positiv inställning till skolan. Man nämner också att man fått eleverna behöriga till nationellt program och förberedda för arbetslivet.

Skolorna tillfrågades också vilka åtgärder som skulle vara viktiga att vidta, för att elever på IV ska gå vidare till nationellt eller specialutformat program. Svaren kan i stora drag hänföras till tre kategorier.

☒ *Åtgärder som borde vidtas i grundskolan:* Svaren anger oftast som viktigaste åtgärd att man bör identifiera och ge stöd tidigare i grundskolan. Skolorna påpekar också vikten av tidig elevvård och att det behövs flera vuxna i grundskolan. Det närmast vanligaste svaret är att ge eleverna längre tid i grundskolan. Vissa skolor uttrycker att eleven bör gå om år 9. Några skolor vill ta bort kraven på godkänd i svenska, engelska och matematik eller sänka kunskapskraven i dessa ämnen.

☒ *Organisatoriska åtgärder i gymnasieskolan:* Majoriteten av svaren kretsar kring utbudet av utbildningar. Det vanligaste gäller ett nytt system för lärlingsutbildning, men det kan också gälla att inrätta gymnasieprogram utan kärnämnen, att inrätta kortare alternativ, alternativ med mera praktiska inslag och alternativ som öppnar möjlighet till projektarbete kring tex. musik, teater och byggande. Andra svar anger möjligheten att införa engelska som C-språk för elever med invandrarbakgrund, eller nationella program som inte har kravet på godkänd i kärnämnen.

2001-02-14

☒ *Pedagogiska eller andra åtgärder för det inre arbetet i gymnasieskolan:*

Svaren pekar antingen på förändringar som riktar sig mot nationella program eller förändringar som riktar sig mot det individuella programmet. När det gäller förändringar på de nationella programmen så går det ut på att ge mera stöd eller införa ett annat arbetssätt. En klar majoritet förespråkar olika förändringar inom det individuella programmet. En stor grupp anger åtgärder som syftar mot mera socialt och personligt stöd. Det behövs tex. fler lärare med speciallärarkompetens.